

JUKKA SEPPINEN

Polvisen selitykset

Valtiotieteen tohtori Jukka Seppinen kommentoi professori Tuomo Polvisen kirjoittamaa arvostelua Paasikiven aikakauteen -teoksesta (Haik 4/2001).

■ Professori Tuomo Polvinen käsittelee teoksestani vain kapeaa aluetta. Hänen poleeminen asenteensa käynnissä olleeseen tutkimukseen oli selvillä jo yli kaksi vuotta. Hän kirjoittaa odotusten mukaisesti ja ohittaa keskeiset asiat. Vuodet 1943 ja 1944 ovat Polvisen heiveröisiä alueita. Hänen omista tuloksissaan on kohtuuttoman paljon tarkistamisen varaa.

Polvinen keskittyy arvostelussaan vain yhteen asiaan, vaikka kirjani on kokonaisvaltainen tutkimus syksyllä 1944 toteutuneen todellisuuden taustatekijöistä. Hän sanoo tarkastelevansa seuraavaa kysymystä: ”Oliko hän (Paasikivi) siis henkilökohtaisten ambitoidensa vuoksi silloista vihollista miellyttämään pyrkien lipsunut hallituksensa ohjeista tavalla, joka johti läpimurtoon Kannaksella ja Viipurin läänin pääosan menetykseen?”

Tällainen yhteys on Polvisen omaa sävellystä. Polvinen ohittaa kirjani perusksymykset. Tosiasiat Paasikiven valtuuksien osalta ovat:

1. Pääministeri Linkomies vahvisti eduskunnassa 14.4.1944, että ”Edustajilla oli valtuus

ottaa vastaan kaikki ne tiedot, mitä neuvostohallitus antaisi, mutta ei muuta” (s. 207, ohjeista myös s. 199). Sama ohje oli ollut voimassa jo Tukholmaa varten (s. 161). On itsestään selvää, ettei ohjeisiin kuulunut Suomen käytössä olleen sotilaallisen voiman ja sen jakautumisen selvittäminen viholliselle.

2. Paasikivi otti Kollontain kanssa esille kaikki kuuluisat ”Vorfrageninsa”, vastoin ulkoministeri Ramsayn nimenomaista kielltoa. Paasikivi sai operoida yksin Kollontain kanssa Tukholmassa, minkä vuoksi tapaaminen on vaikeasti rekonstruoitavissa. Kuitenkin tapaamisten sisältö aukeaa eri lähteistä.

Britit saivat 19.2.1944 tietää Paasikiven kertoneen, että ”suomalaiset ovat valmiita hyväksymään vuoden 1940 rajan eräin ehdotuksin”. Valtuutta tällaisen viestin viemiseen Paasikivellä ei ollut. Se ei vastannut presidentin, hallituksen eikä eduskunnan tahtoa. Polvisen väite, että venäläiset olisivat sormeilleet Paasikiven sanomisia on turha, koska Paasikivi heti julkisesti alkoi vaatia vuoden 1940 rajaa hyväksyttäväksi.

Ramsay epäili Paasikiveä kaksoispestistä, koska kuulusteli tätä ja pyysi huhtikuun alussa Ruotsin UD:ltä mahdollisia lisätietoja keskusteluista, mutta UD ei halunnut puuttua asiaan, jotteivät neuvostosuhteet häiriytyisi (s. 260). Kuitenkin palautteesta on johdettavissa hyvin paljon. Myös on olemassa Nkvd:n edustajan Jelisei Jelisejevin muistelmat, joita olen verrannut alkuperäismateriaaliin. Niissä on paljon oikeata tietoa.

3. Moskovan keskustelut ovat sen sijaan rekonstruoitavissa tarkasti. Paasikivi halusi

salata Suomen hallitukselta sieltäkin oleellisia asioita. Hänen johdonmukainen käyttäytymismallinsa on siis selvä. Paasikivi ei pelannut avoimin kortein toimeksiantajaansa päin.

4. Paasikivi antautui puhumaan Moskovassa sotilassalaisuuksista, jotka muutoin olivat Neuvostoliiton vakoilun kohteina, kuten saksalaisjoukkojen sijoitukset Suomessa. Hän vahvisti kaksi asiaa: joukkojen määrät ja sijainnit Saksan vastuulla olleella rintamaosuudella Pohjois-Suomessa sekä että Kannaksella ei ollut saksalaisjoukkoja. Näistä Suomen johdolle tarjoillut keskustelumuistiot vaikenivat, toisin kuin venäläiset muistiot (s. 210–211). Puheisiin liittyi Paasikiven oma-aloitteisuutta.

Olen sanonut sivulla 209 enimmillään, että ”... Paasikivi ... osoitti kaiketi tahtomattaan paikan, jossa näin ei kävisi (Molotov kertoi useaan otteeseen Paasikivelle, että Neuvostoliitto ei halua joutua taisteluun saksalaisia vastaan Suomessa s. 209) tai s. 220, että ”Paasikivi tuli tukeneeksi venäläisten ajatuksia ...” Paasikivi puolestaan totesi oma-aloitteisesti, että ”Kannaksella ei ole saksalaisia” yhteydessä, joka ei liittynyt Polvisen väittämään. Carl Enckell sanoi yksiselitteisesti venäläisille (ja Paasikivelle) keskustelutilanteessa, että saksalaisia sotajoukkoja koskevat tiedot olivat sotasalaisuuksia (s. 210).

Paasikiven lausumat osoittivat hänen asennettaan myötäillä Stalinia ja toisaalta

vahvistivat muuta kautta saatuja vakoilutietoja. Kausaalisuhde on olemassa siis vain siinä, että Paasikivi toimi poliittisesti venäläisten kannalta tarkoituksenmukaisesti. Ja sai kiitosta venäläisiltä asenteestaan – ja ns. luottamusta. Oli Paasikiven linjan mukaisista sittemminkin pitää huolta, että Suomi ei tulevaisuudessa olisi Neuvostoliiton vastustajien puolella. Paasikivi halusi kontakteissaan osoittaa venäläisille, että hän ei ollut vihollinen, vaan Ryti ja Linkomiehen hallitus.

Juridinen miettiminen, oliko Paasikivi syyllistynyt maanpetokseen vai ei, ei ole kovin mielekäs asia, enkä ole siitä sanonut sanaakaan, toisin kuin Polvinen. Joka tapauksessa hän rikkoi saamansa valtuudet ja salasi sanomansa toimeksiantajaltaan eli hallitukselta. Carl Enckell näyttää pitäneen asian itsellään, ja hän olikin sodan jälkeen pitkään Paasikiven ulkoministeri. Kuitenkin Carl Enckell suositti Moskovassa saatujen ehtojen hylkäämistä, vastoin Paasikiven kantaa.

Sihteeri, ylipäällikön adjutanttinakin työskennellyt kapteeni Georg Enckell on kuitenkin mitä todennäköisimmin raportoinut jollain lailla asiasta Mannerheimille, mikä selittäisi Paasikiven vajoamista syvään pait-sioon huhtikuussa sekä presidentti Mannerheimin häntä kohtaan osoittaman hyljeksinnän aina marraskuulle saakka. Silloin Stalinista johtunut paine nostaa Paasikivi pääministeriksi ylitti Mannerheimin torjunnan Paasikiveä kohtaan. ■